

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 8 K
pol leta . . . 4 „
četrť leta . . . 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja — jubilejska — številka našega lista izide dne 7. januarja 1910.

Poziv!

Tovariše pozivljemo, da nam vsakdo pridobi po enega naročnika „Učit. Tov.“ ali pa naznani naslov tovarišev in tovarišic, ki še niso naročeni na „Učit. Tov.“ in bi se morebiti naročili nanj, kakor tudi naslove naših stanovskih in šolskih prijateljev neučiteljev, da se jim dopošlje prva številka z novim letom na ogled. Pozivljemo na delo vsakogar, ker je to vsakogar dolžnost in prosimo, da nam vsakdo nemudoma naznani na dopisnici naslove onih, katerim naj bi se doposlala jubilejna številka, in sicer na naslov: Upravništvo „Učiteljskega Tovarša“ v Ljubljani — Učiteljska tiskarna. Vsakdo sam na delo, da se z jubilejem „Tovarša“ pomnoži tudi število njega naročnikov! — Dosedanje naročnike pa prosimo za poravnavo računa, da poravnamo mi račune v tiskarni in drugod!

Upravništvo.

Lex Axmann — na Štajerskem.

Velikanski napredek Slovanov v Avstriji je postal za Nemce pravo strašilo. Vzgojeni v zavesti, da so oni ustanovitelji in združevalci Avstrije, so pričakovali, da jih bo vlada tudi

podpirala in jim dala v roke nadvlado nad drugimi — slovanskimi narodi. To se je res zgodilo, a tak nenaraven način vladanja ne more obstajati zavedno; Slovani, zlasti Čehi, so začeli vedno glasneje in vedno bolj energično zahtevati, kar jim gre. Obenem pa so združili svoje političko delo s smotrenim izobraževalnim in manjšinskim delom, in lepega dne so Nemci spoznali, da jim ne gre le za nadvlado v deželah z nemško manjšino, ampak tudi za dežele, navidez popolnoma nemške, ki pa imajo večje ali manjše, bolj ali manj zavedne slovanske manjšine. Začutili so se ogrožene v svoji sredini na Dunaju in Sp. Avstrijskem.

Ker se z brahijalno silo ne da vse doseči, hočejo potem zakonov preprečiti širjenje slovanstva; češčine v ljudskih šolah ne morejo prepovedati, ker to nasprotuje temeljnim državnim zakonom. Zato so po ovinku sklenili isto z zakonom, da se smejo ljudski učitelji vzgajati le na nemških učiteljskih v nemškem duhu. Narodu je treba vzeti zavedne narodne vzgojevalce, da postane mlačen in se sčasoma penemči. Dosegli so to s sankcijo takozvane lex Kolisko-Axmann v deželah z nemško večino.

Afera s Čehi na Nižjem Avstrijskem pa je bila za Nemce jako poučna: pokazala jim je, da se s samim kričanjem in preziranjem drugih narodnosti teh ne uniči. Skleniti zakon in odkrito reči: to je proti vam — se tudi ne da tam, kjer ni oblast izključno v njih rokah. Tam se pa doseže to tudi na tihem, brez vsakega hrupa, in ta način boja je sovražniku še bolj nevaren, ker namena svojega nasprotnika niti ne opazi, ako ni dovolj pozoren.

Na Štajerskem vidijo Nemci tudi strahove v slovenskem priseljevanju v mesta in zlasti v Gradec; žal, da so ti strahovi navidezni, brez vsebine. In vendar se hočejo zavarovati za vse

slučaje in so postavno uvedli v Gradcu nemščino za uradni jezik, dasi se je dosedaj vedno rabila kot taka. Največji strah pa jih je seveda narodno zavedno mladino, ki prihaja iz narodnih šol. Tem pa se mora odvzeti zavedno učiteljstvo.

S tem namenom je izdal letos poleti prav natihem štajerski deželni šolski svet na naše okrajne šolske svete odlok, da morajo v prvi vrsti nastavljalci le take učiteljske moči, ki absolvirajo kako štajersko učiteljsko. Na prvi pogled ni na tem nič posebnega, a čega bolj pogledaš, opaziš, da je to lex Axmann v neizpremenjeni izdaji. Onemogočiti se hoče nastavljanje vsakega učitelja (ali učiteljice), ki je, dasi domačin Štajere študiral na učiteljski v Ljubljani ali Gorici, kjer se vsaj nekaj predmetov predava slovenski. Prisiliti se hoče s tem vse slovenske štajerske učiteljske, da študirajo na nemškem učiteljski v Mariboru, ki je popolnoma nemško in so ga proglasili Nemci že za svojo posest, kar izpričujejo zadnja profesorska nastavljenja; slov. učiteljski so izročeni v tem zavodu nacionalnim nemškim profesorjem na milost in nemilost, da jih poljubno šikanirajo. Predzadnje maturo je naredilo 18 Nemcev in le — 7 Slovencev! Izpraševalna komisija za preiskušnjo usposobljenosti je tudi po večini nemška. Kaj čuda, da je vsak pojav narodnosti izključen in mnogo se jih nagiba na nemško stran in postane po letih očitni ali skriti renegat, da bi dobil prej kako boljšo službo. Saj je na zavodu celo več takih, ki ne vedo, ali so Nemci ali Slovenci in se navadno vpišejo za prve. Odtod toliko nemčurjev med učiteljstvom!

Dekleta pa naj študirajo na nemškem učiteljski šolskih sester ali pa na nemškem

deželnem! Ali — ali! Če se ne maraš dati vzgojiti za Marijino devico, ki seveda ne sme biti narodna, se moraš vdati najhujšemu fanatizmu profesorjev in koleginj na deželnem učiteljski. „Zlati čas zdaj štajerskim preporankam pride“.

Da ne velja izgovor: odlok je izdan samo zato, da nedomačini iz sosednih dežel ne pridejo k nam in ne izpodrinejo domačih učnih oseb, se je pokazalo začetkom tega šolskega leta, ko so v nekaterih okrajih nastavljali prošnje iz drugih okrajev, celo brez izpita v slovenščini, domačine pa odklanjali z izrečnim utemeljevanjem, češ, da so maturirali na utrkaviščnem učiteljski. Ali naj ti ostanejo brez službe, če jih doma ne namestijo, ker povsod drugod se tudi branijo nedomačini? Ali torej naj čakamo, da nam država, oziroma dežela posloveni mariborska učiteljska ali pa ustanovi nova? Tega še do sodnega dne ne čakamo! Ali naj pustimo, da se da na ta način nemškim absolventkam dež. učiteljska v Mariboru lepega kruha — na škodo domačinkam, češ, da ni dovolj kvalificiranih učnih oseb?

Edino, kar se more v prvem trenutku storiti je, da vse učiteljstvo v vseh svojih društvih, da vsi krajni in okrajni šolski sveti, kiso v slovenskih rokah, odločno protestujejo proti temu zahrbtnemu napadu deželnega šolskega sveta na slovenski značaj ljudskih šol in na zapostavljanje domačih učiteljskih oseb ter z vso energijo zahtevajo, da se ta odlok takoj razveljavi.

Naši poslanci pa tudi vedo, kaj jim je storiti!

LISTEK.

Silvestrova noč slovenskega učitelja.

Spisal Ferdo Plemič.

Tam nekje na Slovenskem je skromno opremljena sobica, in po tej sobici hodi mož gorindol, puši smodko in premišljuje neljube misli.

„Silvestrov večer, in vedno enoiniste misli kot vse leto. Nič svečanostnega v teh možganih, ne trohice romantike kot se spodobi,“ je dejal, zalučal smodkin ostanek v kot ter sedel k mizi.

Odprl je svojo miznico ter segel v tam nakopičene papirje in jih privlekel za dve pesti na debelo ven. Zašumeli so papirji ter se razgrnili po mizni ploskvi. In tedaj je bilo, da so vstali spomini kakor duhovi iz teh papirjev ter pričeli svoje divje kolo krog brleče petrolejke.

In mož je strmel v te papirje in jih počasi preobračal. Lepi spomini na lepe kraje in dobre ljudi so mu vstajali v duši, a tudi marsikateri jekleni odmev ljute borbe je zazvenel ob stene njegovih prsi.

A tu, ta črnoobrobljen list! Voščene sveče vidi goreti in vzduh sluti kot po gnjijočem mesu. S sklenjenima rokama tišči križ, ki ga je mrtvec nosil vse svoje življenje, in ki so mu ga porinili v smrtni uri med odrevenele prste. Bledo in izpito je njegovo lice, strašno v kontrastu s črno obleko, njegove poročne obleke. In pokopali so ga kakor sto drugih, in zbrali so se po pogrebu in dejali: „Padel je v plemenitem boju s temo človeškega duha; žrtev bede in jetike kot sto drugih. Plamen njegovih lepih oči se je združil z ognjem najsvetlejših zvezd, in njegova kri je postala rosa, in njegov slednji bolesten dihanje se je združil z viharjem na morju, ki bo nekoč zavihral preko naše bedne domovine!“

Potem so zložili malo vsoto njemu v spomin v dobrodelne namene. Dal je bil tedaj on slednji goldinar ter se vrnil na to peš domov.

Kaj pa to! Ta mali listič? Prošnja je vedno „suhega“ tovariša.

„Kolega. Za Boga samo pet kron, pa sem rešen.“

Nasmeh zaigra našemu možu krog usten, ko mehnično zmendra zamazan listek. Kako ceno se dandanes že lahko reši učiteljevo življenje. A rešilci?

I tole? Zahvala nekega uredništva za „marljivo sodelovanje“ in prošnja za „nadaljno

naklonjenost“. Honorarja seveda ni bilo nič poleg. A kaj to, list se bori za obstanek slednjih ostankov naše narodnosti tam gori nekje ob severni meji. Bori se za obstanek Slovenstva in — za lastni. Plemenito delo je sodelovati. Učiteljsko delo!

In tu koncept predavanja. Lepo je bilo oni večer, in vesel je bil naš mož ob spominu, kako je njegova beseda prešla iz srca v srce. Množica glav in ploskanje žuljavih rok, potem je zopet vse utonilo v pozabljenje. V pozabljenju? Ne! Poprej so še romale tajne ovadbe po slovenski domovini. Slednjič so ga poklicali ad audiendum verbum. Nu, in potem je zopet enkrat povezal svojo culo in romal. Ker le eno je potrebno „našemu“ ljudstvu, in to — ni veda.

Vabilo na „Zavezino“ zborovanje. Iz vseh strani slovenskega in slovanskega sveta so se zbrali možje in žene, vsi ene misli, vsi ene ljubezni. In čisto je zalesketala ta misel na shodu, in toplo je zavela ta ljubezen v brat-skih sreih. In kresale so se misli, polne življenske sile, vse v prosep naroda in njegove mladine. In čul se je vrišč bojnega klica: „Na delo, na delo med narod!“

Drugega dne so nekateri „ugledni“ časopisi že poročali, da so se na tem zborovanju premlevali le plehke fraze, da je bilo vse zborovanje od A do Ž ponesrečeno.

A ta listek, bledorjav in dehteč! Odpoved, slovo za življenje!

Srce, nad vse blago sicer, daja slovo sreči, ki ima za doto plemenitost — a tudi nič drugega. Oj, hudo mu je bilo pri sprejemu tega drobnega lista, in še sedaj se mu roka jedva vidno trese, ko ga drži med prsti.

Naslonil je svojo glavo v pesti in zastrmel je v praznoto. Ni videl več kupa listov in izrezkov pred seboj. V duši mu je postalo tako slavnostno otožno. In kakor došli iz daljnih, daljnih jutrovih krajev, so mu pričeli odmevati v bednem sreču glasovi neke čarobne pravljice, pričetkoma plahi, jedva slišni, kasneje čimdalje bolj glasni in razločni. In burno so mu utripale žile ob sencih. Odmevi čarobne pravljice! Je li jo kje čul, bral, ali doživel; bogve. A danes mu je stopila živo pred dušo ta pravljica o Cigu — brezdomovinskem eiganu.

Šel je Cigo po svetu in ni imel ne rodovine ne doma ne kralja ne zakonov. In zdelo se mu je, da je prost, ker so vsi pravili, da je suženj. A nekoč se mu je zljubilo po domačiji, in postal je nesrečen in otožen je bil dolgo časa. In tedaj mu je prišla naproti ona, ki bi mu lahko darovala domačijo. In položila mu je svojo belo roko na zagorel tilnik. A potem je šla mimo. Jedva še, da ji je poljubil dobro roko, in že je izginil njen sveti obraz.